

VIHARNIK

Letnik XLII – december 2017, št. 4
ISSN 1318-9484

Limbarska gora

foto: Marija Kastelic

IZ VSEBINE:

Ob novem letu

Člani poročajo z izletov: Goričko – Vulkanija, Trebnji vrh, Zatoľminske planine, prednovoletno srečanje

Naravovarstveni kotichek: murva – svilogojstvo

Utrinki iz narave: jež, japonska sviloprejka, repa

Prva številka glasila v tekočem letu izide **sredi meseca februarja** (gradivo za občni zbor), ostale tri številke pa **v začetku meseca maja, septembra in januarja**. Vaše prispevke za objavo pričakujemo do sredine meseca aprila, avgusta in decembra.
<info@pd-viharnik.si>.

Uredila: Nevenka Kanduč, lektorirala: Ema Miklavič

OB NOVEM LETU

Spoštovane članice in člani PD Viharnik!

Ob prehodu v novo leto vedno pogledamo v preteklo leto. Že program izletov je obetal kar veliko. Planinska društva, ki imajo v svojem programu predviden izlet skoraj vsak teden, so kar redka. Tudi realizacija izletov je bila dobra, odpadli so le izleti zaradi višje sile, običajno vremena. Ne smemo pozabiti tudi na člane Tacenske sekcije, ki so še bolj pridni.

Tako je nastalo v letu 2017 mnogo novih zgodb in spominov. Hvala vsem tistim, ki ste te zgodbe delili z nami v našem glasilu. Še več kot je bilo uradnih izletov, pa smo jih verjetno člani društva opravili sami ali s prijatelji. Upam, da ste vsi v tem letu doživeli v gorah mnogo lepih trenutkov, lepega vremena, lepih razgledov, dobre družbe ...

Upajmo, da se bo tako nadaljevalo tudi v prihodnjem letu. Program izletov je že pripravljen, tako da bomo še naprej imeli izlete večinoma vsak vikend. Upajmo, da vreme ne bo preveč krojilo izvedbe izletov. Morda si poleg običajnih izletov želite v programu dela društva še kakšne druge aktivnosti? Ali bi morda radi kaj spremenili pri delu društva? Za vse predloge smo vam v upravnem odboru odprti.

Čaka nas občni zbor, na katerem bomo morali izvoliti novo tajnico. Dosedanja tajnica in urednica glasila Metka se je odločila, da zaradi preobilice dela teh funkcij več ne more opravljati. Zaenkrat še nimamo kandidatke oziroma kandidata za to mesto. Vabim vas vse, da razmislite,

če bi bili pripravljeni opravljati katero izmed teh dveh funkcij.

Naj se na koncu še zahvalim vsem članom društva za izkazano zaupanje, da ste izbrali PD Viharnik za svoje društvo. Zahvala gre tudi vsem vodnikom, članom upravnega in nadzornega odbora, uredniškem odboru glasila, markacistu, računovodkinji, tacenski sekciji in vsem, ki kakorkoli pomagata pri delu društva. Posebna zahvala pa gre tudi Mariju Geču, ki je dolga leta skrbel za to, da smo se lahko včlanjevali v društvo pri njem. Zaradi upokojitve pa zdaj njegovo funkcijo v celoti prevzemata Alenka Hitti in Milka Zupan.

Vsem vam želim obilo sreče in zdravja v letu 2018, veliko lepih in varnih izletov v gore ter da bi se na koncu leta 2018 zopet lahko spominjali lepih zgodb, ki bodo nastale v gorah!

Zasnežene Police

Gregor Rihar

PRISPEVKI NAŠIH ČLANOV O OPRAVLJENIH POHODIH IN IZLETIH

GORIČKO – VULKANIJA 17. 6. 2017 – NARAVOVARSTVENI IZLET

Tokrat nas je pot vodila na skrajni severovzhodni del Slovenije.

Goričko je severovzhodni del Slovenije, pokrajina pod tromejo z Avstrijo in Madžarsko. Goričko je mehko valovito gričevje, ki daje vtis valovanja davno odteklega Panonskega morja. Že ime Goričko pomeni tipično pokrajino z goricami. Zaradi obmejnosti in odmaknjenosti od industrijskih in prometnih središč se je ohranila narava in kulturna krajina, ki je marsikje v Evropi že izginila. Stanje v prostoru je primerljivo na drugi strani meje z Avstrijo na južnem Gradiščanskem in meje z Madžarsko v slovenskem Porabju. Vse tri obmejne dežele so se v zgodnjih 90. letih odločile oblikovati Trideželni park

- v Sloveniji - krajinski park Goričko
- v Avstriji - Raab
- na Madžarskem - Orseg

z namenom usmerjati naravi prijazen razvoj in ohranjati naravne in kulturne vrednote.

Pot nas pelje mimo Ledavskega jezera. Ob regulaciji reke Ledave, ki izvira v Avstriji, so reko zajezili, da ne bi ob deževju poplavljala Murske Sobote, in nastalo je umetno jezero. Jezero je privlačna turistična postojanka, prezimovališče ptičev, in v jezeru domuje še ogrožena vidra.

Zadnja vas je Trdkova. Iz vasi je speljana naravoslovna učna pot. Do vrha Tromejnika 390 m je krajši lažji vzpon, opremljen z učnimi tablami. V krajinskem parku Goričko je na vrhu tromeje postavljen tristatični piramidni mejnik Tromejnik kot spomenik na severovzhodu Slovenije, na tromeji med Avstrijo, Madžarsko in Slovenijo. Tromejna piramida je bila na današnje mesto postavljena leta 1924, do leta 1991 pa je bila državna

razmejitvena črta deloma določena tudi z železno ograjo, ki je bila po osamosvojitvi Slovenije odstranjena. Kasneje je bil na Tromejnik dodan slovenski grb. Zaradi gozda vrh ni razgleden. Dostop do Tromejnika je mogoč iz vseh treh držav.

Na vrhu Tromejnika 390 m pri tromejni piramidi

Odpeljemo se v samo naselje Grad. Naselje Grad je v tesni povezavi z gradom, ki stoji na pomolu trde vulkanske skale strmega griča. Grad je eden od kotov velikega pomurskega trikotnika zdravilnih energetskih točk, drugi je Bukovniško jezero, ki je nastalo z zajezitvijo potoka Bukovnica, in tretji je Razkrižje.

V naselju Grad skupina pred cerkvijo, posvečeno Mariji Vnebovzeti

V vasi Grad je cerkev Marijinega vnebovzjetja. Sedanjo podobo je dobila ob prenovitvi leta 1956 po načrtih arhitekta Jožeta Plečnika in spada med kvalitetne spomenike prekmurske gotike. Ker smo imeli še nekaj časa pred obiskom Vulkanije, smo obiskali v centru naselja še cerkev, posvečeno Mariji Vnebovzeti. Marko kot vsestranski kavalir je pohitel v župnišče in prosil župnika, če lahko odklene cerkev. Prijazen župnik je na kratko orisal zgodovino cerkve. Predstavil

je tudi življenje in sožitje dveh ver, kultur in sožitje z Romi.

Pred Vulkanijo v bivši Lednarjevi usnjarni je Geološki muzej, kjer so kamnine z Goričkega. Spoznamo olivin, zeleni smaragd, ki ga je cenila Kleopatra in po katerem je dobila ime maskota za Vulkanijo OLI. Prikazan je vodni krog in slatinski vreli.

Pred vhodom v Vulkanijo

Pri vstopu v Vulkanijo na maketi razložijo tipe vulkanov in vrste izbruhov, nato sledi pogled z Goričkega v vulkan, predstavlja sile iz Zemljinih globin in geološke procese na površju in blizu njega, ki spremenijo podobo kopnega in morja skozi geološko zgodovino ozemlja.

V okolici vasi Grad na Goričkem je pred tremi milijoni let bruhal zadnji vulkan na območju današnje Slovenije. Pred tremi leti so ga obudili v doživljajski park – Vulkanija, kjer ga lahko spoznamo na interaktivni način in podoživimo njegov

izbruh ter se virtualno popeljemo šest kilometrov v notranjost našega planeta. Z zaščitnimi čeladami na glavi se spustimo v vulkan skozi lavasto cev. S 3D tehniko se popeljemo skozi zgodovino vesolja vse od velikega poka do izoblikovanja osončja in Zemlje. Spoznamo, kaj se je v daljni in bližnji preteklosti dogajalo na Goričkem, kakšne živali so lomstile naokoli, kaj je prinesla ledena doba in kakšno je Goričko danes. Ni še konec, s 3D tehniko se vrnemo iz vulkana, na poti se prebijamo skozi led, kristale, ostanke dinosavrov, podzemno vodo in rove na površje.

Maskota OLI, ki nas vodi po Vulkaniji.

Nato si ogledamo še največji grad v Sloveniji. Grad se nahaja v istoimenskem naselju in stoji na strmem griču iz bazaltne tufa, grad je eden največjih grajskih kompleksov na Slovenskem. Na tem mestu je prvotno stala utrdba, grad pa je prvič omenjen leta 1214. Po pripovedovanju naj bi grad začeli graditi vitezi templjarji. Današnji obseg je grad dobival od 16. do 19. stoletja, grad je imel skozi stoletja več lastnikov.

Zunanji izgled mogočnega gradu

Med vojno (NOB) je bil lastnik Geza Hartner, industrialec iz Murske Sobote. Leta 1945 je v gradu bivala ruska Rdeča armada. Po koncu vojne je bil grad podržavljen. Prostori so služili uradom in stanovanjem. Med leti 1960 in 1990 je bil grad prepuščen propadu, od leta 1995 se

grad obnavlja. Ideja o združitvi obmejnih regij v območje varovanja narave in v park treh dežel je za obnovo gradu prispevala k iskanju državnih in evropskih denarnih sredstev.

Pogled na grad z grajskega dvorišča

Grad je največji baročni grad na Slovenskem, saj naj bi imel po legendi 365 sob, kolikor je dni v letu. Zunaj je stavba pusta, lepši pogledi se ponudijo ob vstopu na grajsko dvorišče, predvsem zaradi baročnih arkad. Na grajskem dvorišču vrejo energije iz globine zemlje, ki jih večina ljudi tudi čuti. V pritličju gradu so na ogled delavnice domačih obrti, ki pripovedujejo o tradicionalni rabi naravnih virov in njihovi obdelavi z ročnimi spretnostmi mojstrov. V podzemlju so kleti, v eni je urejena vinoteka. Ohranjene so grajska kapela, klavirska soba in poročna dvorana, kjer potekajo poročni obredi. Grajsko poslopje obdaja velik park, zasnovan v angleškem slogu.

Dan se nagiba k večeru in čaka nas povratek proti domu.

Kastelic Marija

TREBNJI VRH

Na sončno in prijetno toplo zadnjo soboto v mesecu septembru se nas je osem viharnic odločilo za izlet na Trebnji vrh. V opisu plana izletov je bilo navedeno, da je pot vsakodnevna rekreacijska tura Trebanjcev. Po planu bi moral izlet voditi Borut, ker pa je bil očitno zadržan, je vodenje prevzel vodnik Štefan. Naš vodnik je bil istočasno tudi šofer kombija. Pot do Trebnjega ni

trajala dolgo, zato jutranje kavice nismo potrebovali. Ustavili smo se pri trebanjskem gradu, kjer smo parkirali, in pričeli našo peš pot.

Pri trebanjskem gradu se je pričela naša pešpot.

Na internetnih straneh sem pridobila podatke, da se je grad v virih prvič omenjal leta 1386, njegov začetek pa menda sega tja v leto 1000. Lociran je na mirnem gozdnem pobočju nad rečico Temenico. Menjal je več lastnikov, med njimi so bili tudi grofje Celjski in Habsburžani. Današnje lepo zunanjo podobo z vogalnimi krožnimi stolpi in velikim notranjim dvoriščem je dobil v 16. stoletju. Leta 1799 ga je kupil oče Friderika Barage, tako da je bil grad vse do leta 1812 njihov dom. Po očetovi smrti je Friderik, kot petnajstletni fant podedoval grad in ga odstopil Gresslovim, ki so ga imeli v lasti do leta 1896.

Trebanjski grad (vir:internetne strani)

Notranjost in fasada gradu sta trenutno v bolj revnem stanju, vendar so se tudi zanj očitno začeli boljši časi. Vhod v grad je sedaj ograjen z gradbeno mrežo, kar kaže na to, da so se na gradu pričela prepotrebna prenovitvena dela.

Naša pot se je nadaljevala po nadvozu čez avtocesto, ki je nato strmo zavila v gozd. Na nekoliko spolzki poti zaradi obilice dežja v preteklih dneh je bilo potrebno popaziti, da nam ne bi spodrsnilo. Ljubiteljice gob

pa so takoj opazile, da bomo na poti lahko nabrale tudi kakšen kulinarični posladek.

Na oznakah na drevesih ob smo spoznali, da je naša pot del Baragove pohodne krožne poti, ki je dolga 18 km in se prične v Trebnjem ter nadaljuje preko nekaj zelo lepih in razglednih točk in vasi, med katerimi je potrebno seveda omeniti Malo vas pri Dobrniču, kjer se je leta 1797 rodil Friderik Irenej Baraga, naš misijonar in jezikoslovec. Konec leta 1830 se je odpravi v misijone med Indijance Severne Amerike. Umrl je v Michiganu leta 1868.

Po dobri urici hoje smo že prišli na našo najvišjo točko, Trebnji vrh, ki se ponaša s 581 m nadmorske višine.

Dosežena najvišja točka Trebnjega vrha

Vrh je poraščen predvsem z bukovimi drevesi in ni razgleden. Je pa na najvišji točki postavljen neke vrste kozolec z mizo in klopmi, kjer smo se okrepčali, odpočili in vpisali v planinsko knjigo.

Počitek po osvojenem cilju

Da naš povratak na izhodišče ne bi bil prehitel, smo od pohodnika domačina izvedeli, da se lahko vračamo na izhodišče po nekoliko daljši krožni poti preko naselja Odrga ali preko Velike in Male jame,

vendar poti v gozdu niso označene in se bomo morali orientirati po napotkih, ki nam jih je dal.

Hoja po gozdu je bila prijetna. Skupaj smo iskali gobe in opozarjali dve najbolj navdušeni gobarki na spregledano sirovko, veliki dežnik ali golobico. Jurčka žal nismo našli nobenega. Očitno so domačini skrbno prečesali celoten teren. Poti v gozdu je bilo resnično veliko, zato smo se dvakrat ali trikrat kar družno odločili, po kateri naj zavijemo. Glede na našo izbiro smo nato prišli do velikih skalnih gmot, po katerih smo se morali spuščati previdno kot v pravem gorskem svetu. Kmalu sta nas napis na skalah informirala, da smo šli po poti Velike in Male jame. Pri vsaki smo nekoliko postali in občudovali stvaritev narave. Pri slednji smo celo opazili tri netopirje, ki so prihajali iz jame in se urno vračali vanjo. Verjetno z našo prisotnostjo niso bili zadovoljni, ker jih po nekajminutnem opazovanju ni bilo več na spregled. Imeli smo izredno srečo, da smo jih videli, saj so nočno aktivne živali. Med sesalci so edini, ki so sposobni aktivnega leta.

Mala jama, v kateri domujejo netopirji.

Po dobri poldrugi uri hoje smo bili ponovno na izhodišču. Ker smo imeli časa dovolj, smo si vzeli nekoliko več časa za zasluženo kavico v prijetnem lokalčku v središču mesta. Lokal je vzor, kako lahko gresta razvoj in napredek skupaj z naravo. Pokrita terasa je imela v strehi kar dve veliki odprtini, da dveh mogočnih dreves niso posekali, istočasno pa sta dajali terasi prijeten občutek stika z naravo. Na steni lokala pa je bil spodbuden napis za ljudi, ki se prevečkrat jezimo zaradi majhnih in nepomembnih stvari.

Napis na steni:

*Ne sekiraj se, če imaš slab dan,
smreke so še na slabšem...
One imajo smolo celo življenje.
Lep dan.*

Nato smo pohiteli še do bližnje tržnice, kjer smo že prej opazili, da domačini prodajajo svoje domače izdelke. Ponujali so razne slastne domače mesne izdelke, piškote, med, česen in druge dobrote, ki so kar klicali k nakupu.

Za popoldn dan smo nabavili še slastne dobrote na domači tržnici.

Veseli nad osvojenim planinskim ciljem, zgledni gobji beri in nakupu domačih izdelkov smo se v zgodnjih popoldanskih urah vračali proti domu.

Nevenka Kanduč

ZATOLMINSKE PLANINE

Grega Rihar nas je v soboto, 18. 11. 2017, popeljal med Zatoľminske planine.

V Ljubljani je padal rahel dež, ko smo se odpravili na pot. Bolj ko smo se peljali proti zahodu, bolj se je jasnilo, dokler nas ni na Tolminskem pričakalo toplo sonce, ki smo se ga nadvse razveselili. Brez težav smo se po ozki, vijugasti in mestoma prepadni poti pripeljali do planine Polog, kjer smo pustili naša jeklena konjička. Oprtali smo si nahrbtnike in pljunili pod noge.

Planina Polog

Najprej smo se povzpeli do Javorce, spominske cerkve svetega Duha. Cerkvica je ena izmed postaj na Poti miru, ki povezuje spomenike in ostaline prve svetovne vojne.

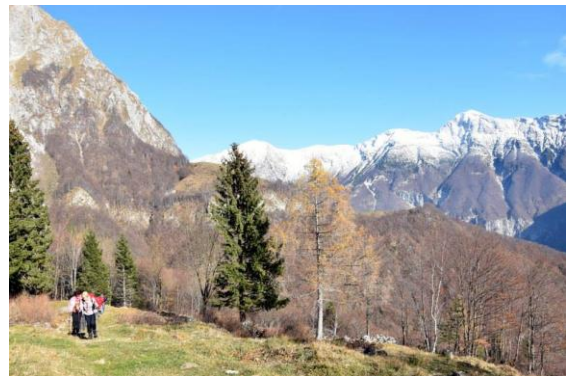
Pri znameniti cerkvi sv. Duha na Javorci

Zgradili so jo avstro-ogrski vojaki davnega leta 1916 v čast in spomin na njihove tovariše, padle v teh krajih. Pozvonili smo za izpolnitev želja in nadaljevali vzpon ob potoku Peščak, kjer smo med prečenjem gozda opazili dva gamsa. Preko planin Črča na 800 m n.v., Laška seč na 1.000 m n.v. in Medrje s 1133 m n.v., smo prišli do našega cilja - planine Sleme na 1448 metrih.

Planini Sleme in Medrje ležita v osrednjem območju Triglavskega narodnega parka, Sleme pod Rdečim robom, Medrje pa na gozdni jasi pod Visoč vrhom ob vznožju Velikega Stadorja. Po obsegu pašnih površin sta eni izmed največjih planin v Julijskih Alpah, saj obsegata več kot 330 ha pašnikov.

Planina Črča

Enkratni pogledi pri vzponu na zatoľminske planine

Po ustnih virih naj bi planino Sleme vaščanom poklonila cesarica Marija Terezija. Obe planini sta pomembni za ohranjanje kulturne pokrajine ter snovne in nesnovne kulturne dediščine (stavbarstvo, sirarsko znanje izdelave tolminca, rokovanje z živino v planinah, kolobarjenja paše in košnje ...).

Na planini Sleme smo se okrepčali, saj so se želodci že vztrajno oglašali. Na planini stoji spomenik NOB z mogočno kuliso gora v ozadju. Krn se je uspešno skrival za oblaki, lepo pa sta se videla Matajur in Kolovrat v daljavi ter planina Kuhinja v dolini. Uživali smo v prekrasnih razgledih in toplih sončnih žarkih, ki so nas prijetno ogreli in vlili dodatno energijo za teden, ki prihaja.

Naš končni cilj, planina Sleme

Od planine Sleme proti planini Medrja

Proti planini Medrje smo se spustili po drugi strani in bili na planini Laška seč deležni prijazne postrežbe mladih fantov in dekleta v obliki domačega ustekleničenega poživila, ki nam je ravno prav ogrelo ude, saj je že kar pošteno zahladilo.

Na planini Laška seč smo bili deležni domačega zeliščnega šnopčka.

Spustili smo se do planine Polog in hitro poskočili v toplo zavetje avtomobila. Čakala nas je še dolga pot do Ljubljane.

'Lušten' izlet v lepe kraje s prijetnim druženjem in še en dokaz, da smo hribovci sami 'fejst' ljudje.

Marjeta Bečan

PREDNOVOLETNO SREČANJE, PRISTAVA NAD STIČNO

Po planu viharških izletov je bil za nedeljo, dne 10. 12. 2017 predviden zadnji izlet v tem letu in istočasno namenjen tudi prednovoletnemu srečanju viharšnikov. Tokratno organizacijo je prevzela naša vodnica Anica Žmavc. Odločila se je, da nas popelje po prijetni in ne preveč naporni poti od Stične do Lavričeve kočice na Gradišču in nato do Pristave, kjer je bil naš končni cilj.

Na Dolgem mostu se nas je zbralo 18 viharšnikov. Nekaj članov je zadnji trenutek udeležbo odpovedalo zaradi pravkar zapadlega snega. Menim, da jim je lahko žal, saj vodnik vedno pazi na to, da je pot varna. Lahko rečem, da smo doživeli pravo snežno pravljico.

Že na Škofljici se je sivina pričela tanjšati in kmalu nato so nas pozdravili topli sončni žarki. Parkirali smo v Stični in se nato prav vsi odločili, da gremo peš proti našemu cilju, čeprav je bil na voljo tudi avtobus, če bi kdo ocenil, da je pot zanj prenaporna.

Neokrnjeni bleščeči sneg

Po nekaj minutah hoje v breg smo že lahko pričeli občudovati neokrnjeni bleščeči sneg, ki je odseval od streh hiš, travnikov, zelenih smrek in drugega drevja. Trije otroci ki so bili z nami, so vsako vzpetnico izkoristili za spust s plastičnimi sanmi. Pot

je popestrila tudi psička Bibi, ki je tekala od lastnikov do drugih pohodnikov in nazaj.

Pot v snegu je bila že nadelana.

Ob poti nas je lepo oblikovana markacija informirala, da je naša pot tudi del Viridine krožne peš poti. Pot je dobila ime po zgodovinski osebi Viridi Visconti, ki je od leta 1391 do 1414 živela na Pristavi nad Stično. V lovski gradišč se je preselila, ko se je umaknila iz javnega življenja na cesarskem Dunaju po tragični smrti svojega soproga avstrijskega nadvojvode. Žal so od njenega nekdanjega bivališča dandanes ostale le še ruševine. Ideja za postavitve te poti je bila uresničena leta 2000. Vsako leto je tudi organiziran pohod po tej poti, in sicer zadnjo nedeljo v mesecu marcu.

Postanek pri Lavričevi koči

Po slabi urici hoje smo prišli do Lavričeve kočice na Gradišču, ki jo krasijo leseni kipi in razni okrasni leseni predmeti. Koča stoji na južni strani hriba Gradišče (519 m). V bližini je cerkev sv. Miklavža, ki se prvič omenja leta 1250. Tu je bilo gradišče že v prazgodovinski dobi. S hriba se odpirajo razgledi proti Ivančni Gorici ter delu doljenjskega in notranjskega hribovja. PD Šentvid pri Stični je leta 1987 odkupilo nekdanjo lovsko Lavričevo kočico, jo

obnovilo in usposobilo za planinske namene. Koča je bila na novo odprta leta 1990, poimenovanje pa so pustili po Jožetu Lavriču (1898-1967), ki je bil velik ljubitelj narave, lovec in eden najbolj zaslužnih za to, da je bila prvotna lovska koča sploh postavljena.

Po krajšem oddihu in ogledu njihove zanimive vinske kleti, kjer so poličke za hrambo steklenic vklesane kar v živo skalo, smo nadaljevali naš pohod. Snega je bilo vedno več, vendar je bila pot bolj ali manj nadelana in ni bilo potrebno gaziti. Nizko grmovje ob poti pa je klonilo pod težo snega, tako da smo se morali velikokrat umikati vejevju.

Iz gozda smo nato prišli do razglednih travnikov, kjer leži vasica Dobrava pri Stični.

Pot je popestrila psička Bibi.

Pred naseljem Dobrava pri Stični

Lepi pogledi na pokrajino so kar klicali po tem, da je potrebno narediti skupinsko fotko udeležencev tokratnega izleta.

Naselje se ponaša z velikimi, v glavnem novimi in lepo urejenimi hišami in vrtovi. Med njimi pa se je sramežljivo skrivala tudi hiška, ki še kaže nekdanjo slovensko

arhitekturo na podeželju. Na pročelju hiše je propadajoče leseno stopnišče, ki se na sredini razdeli na levo in desno stran. Žal to dragoceno zapuščino nihče ne obnavlja in jo bo verjetno pokončal zob časa.

Zanimivo leseno stopnišče na pročelju starinske hiše

Po dveh uricah hoje smo prišli na Pristavo nad Stično, ki leži na položnem in razglednem goličavnem prevalu. Od tu se razprostira lep razgled na Gorjance. Zavili smo do turistične kmetije Pr'Okornu. Pred vhodom je bil postavljen zanimiv snežak, izdelan iz plastičnih lončkov. Dokaz, da se tudi odpadni plastični material da koristno uporabiti. Takšen snežak pa služi svojemu namenu tudi takrat, ko narava ni radodarna s snegom ali ko se ponuja odjuga.

Snežak iz plastičnih lončkov na kmetiji Pr'Okornu

V prijetni in lepo okrašeni jedilnici nas je pričakala mladenka s šilcem domačega šnopčka za dobrodošlico. Nato smo se posedli za podolgovato mizo in počakali na slastno domačo pojedino. Vmesni čas je Štefan (sicer tudi naš vodnik) izkoristil za nagovor naši vodnici Anici, da jo je sv. Miklavž iskal po Ivančni Gorici, pa jo je zgrešil, zato se je Štefan sam ponudil, da ji bo v njegovem imenu izročil darilce za pridne, in sicer priročnik Nevarno proti

vrhovom, avtorja in dolgoletnega reševalca Janija Beleta. Anica je bila vesela nepričakovanega obdarovanja.

Vodnica Anica je dobila darilce za pridne.

Urice so kar hitro minevale ob dobri hrani in pijači ter raznovrstnem pomenkovanju. V zgodnji popoldanski uri smo se usedli na avtobus in pričeli z vožnjo proti domu. Naši vodnici Anici smo se še enkrat zahvalili za izbrano turo, organizacijo in za lepo preživet dan.

Nevenka Kanduč

NARAVOVARSTVENI KOTIČEK

MURVA – SVILOGOJSTVO

Na enem od pohodov po Primorskem je pohodnica zastavila vprašanje, če vemo, katero drevo imajo Primorci za svojega. Našteli smo kar nekaj dreves, ki jih pogosteje zasledimo po Primorskem, na murvo se nismo spomnili. Zdelo se mi je zanimivo, zakaj murva?

Na to sem že pozabila, ko med vožnjo na radiu zaslišim oddajo o murvah in svilogojstvu. Prisluhnila sem in tako sem spoznala, kaj jim je pomenila murva. Pripomogla je k dodatnemu zaslužku za plačevanje davkov, dolgov in izplačevanje dote.

Mogočna stara murva

Murva je hitro rastoče listopadno drevo. Izvira iz Azije, kjer jih uporabljajo za gojenje sviloprejk, ki se hranijo z listi murv. Zraste od 10 do 15m visoko z gosto krošnjo, ki poleti daje hladno senco. Pri nas sta poznani bela in črna murva. Plod murve dozori konec junija. Iz njega kuhajo marmelade, sokove in sirupe, nekoč pa so bile murve sladkor za reveže. Sadili so jih za hrano sviloprejk. Murva je na Primorskem to, kar je lipa za osrednjo Slovenijo. Mogočna drevesa najdemo še sedaj na vaških trgih in parkih, pod katerimi, se v senci srečujejo domačini.

Plodovi črne in bele murve

Svila danes nima več tako prestižne vloge, kot jo je imela nekoč, ko je bila predvsem domena posvetnih vladarjev in avtoritet. Tehnologija izdelave svile ali svilogojstvo pa je bilo kar nekaj tisočletij skrbno varovano. V Sloveniji so sviloprejke dobivali iz Italije. V času vladavine Marije Terezije je le-ta spodbujala tovrstno gospodarsko dejavnost. Tisti, ki so bili pripravljene zasadi murve in se ukvarjali s svilogojstvom, so bili nagrajeni, zato se je za to panogo počasi navdušilo tudi kmečko prebivalstvo. Najprej pa so se s tem ukvarjali v premožnejših družinah. Konec 17. stoletja in v začetku 18. stoletja je pri nas napočila zlata doba svilogojstva.

Metulj – sviloprejka

Prihod sviloprejk pa ni bil nekaj preprostega. Prenos sviloprejk in tudi murvinih dreves so opravili misijonarji. Ti so skrili tako jajčeca gosonic sviloprejk kot semena murv v bambusove palice. Prvi poskus gojenja v Evropi je sicer padel v vodo, ker so namesto semen murve v zemljo posadili jajčeca sviloprejk. Ko so spoznali svojo zmoto, so počasi ugotovili, da je najugodnejše območje za gojenje sviloprejk mediteranski prostor, saj so le-te občutljive na vlago in nizke temperature.

Sviloprejke so gojili predvsem na Primorskem in Goriškem. Za sviloprejke je bilo treba zasadi murve, saj jedo samo murvine liste. Murve sicer niso bile zahtevne, bolj sviloprejke, ki so občutljive na mraz. Na hribovitih predelih so jih vzgajali, vendar so se pojavile bolezni. Zaradi nizke temperature murve niso pravočasno vzbrstle in za sviloprejke ni bilo hrane in tako so poginile.

Gosena se hrani z murvinim listom.

Kokoni sviloprejke na murvinem listu

Tudi to, sicer zelo razširjeno panogo, pa so na prelomu 19. stoletja pretresale številne težave. Po koncu prve svetovne vojne je trajalo kar nekaj časa, preden so ljudje obnovili svoja v vojni porušena domovanja. Med vojno so veliko murvinih dreves požgali za kurjavo, zato je bilo treba obnoviti tudi nasade murv. Sčasoma so se stvari normalizirale, vendar je prišla druga svetovna vojna, ki je razvoj spet ustavila, pa ne popolnoma. Še vedno so trgovali s sviloprejkami. Nekateri so prodajali jajčeca gosenic, drugi murvino listje. Sviloprejke morajo dobiti čim bolj sveže liste, ki ne smejo biti mokri ali uveli.

Ena od raznolikih ekonomskih dejavnosti, s katerimi so kmetje dopolnjevali svojo osnovno panogo, je bilo svilogojstvo, s katerim prihodki so plačevali davke in dolgove. Po drugi svetovni vojni, ko je nastala meja med Italijo in Jugoslavijo, je cena svile je močno padla, tako je začela ta dejavnost zamirati.

Višek svilogojske sezone je sovpadal s časom zorenja češenj in obilico dela v vinogradih. Mnogim gojiteljem je to predstavljalo preveliko obremenitev, zato so gojitev sredi 50. let v večini opustili.

Opomba: fotografije z internetnih strani

Marija Kastelic

UTRINKI IZ NARAVE

JEŽ

Poznano je več vrst ježev. Pri nas živi beloprsi jež. Rjavoprsi je razširjen v zahodni Evropi, okoli Baltski držav in severni Rusiji. Kot hišni ljubljencek in udomačeni jež je znan afriški beloprsi jež.

Beloprsi jež (znanstveno ime *Erinaceus concolor*) je zelo podoben rjavoprsemu ježu (*E. europaeus*). Njegova prsa so svetlejša, medtem ko je trebuh opazno temnejši. V dolžino zraste do 225-275 mm, težak je od 400-1100 g.

Ta vrsta živi v vzhodni Evropi, meja prekrivanja z rjavoprsmim ježem poteka od zahodne Poljske do Jadranskega morja. Na vzhodu ga najdemo do Izraela, Irana in obalah Kaspijskega morja.

Pri nas živi od nižin do višine približno 1000 m. Rad se zadržuje v gozdovih z nizko poraščenostjo. Niso mu tuji travniki, žive meje in grmovje. Izogiba se obsežnih gozdov in močvirnatih področij. Pogosto pa si najde svoj življenjski prostor tudi v urbanem okolju. Pri hrani ni preveč izbirljiv, rad ima žuželke, deževnike, polže, ptičja jajca, mlade miši. Tudi kačam se ne odpove, saj je odporen na kačje ugrize in njihov strup. Posladka se rad z gobami, koreninicami in seveda z zrelim sadjem. Je bolj nočna žival, aktiven je v mraku in ponoči. Le redko ga vidimo čez dan, največkrat jeseni.

Beloprsi ježek

V hladnejših krajih prespi zimo, med spanjem znaša njegova telesna temperatura 4 stopinje C (običajna temperatura je 34 stopinj C), vdihne pa 10-krat v minuti. Srčni utrip je 20-krat na minuto, ko ne spi, pa 190-krat na minuto. Značilno za obe vrsti je, da jež z razpenjeno slino popljuje svoj kožuh. Zakaj to stori, ni znano. Če se čuti ogroženega, se zvije v kroglo in močno naježi bodice. V marcu se pričnejo pariti, parjenje traja tja do avgusta. Samica nosi 31 do 35 dni. Na leto povrže enkrat do dvakrat od 1 do 10 mladičev, običajno pa 3-4 mladiče.

Breskvica-prav na to mesto je prišel ježek.

Še nekaj podrobnosti o fotografiji. Jež nas je obiskal konec septembra letos po deveti uri zvečer. Našla ga je vnukinja, ko je hotela pospraviti posodico z ostanki mačje hrane. Verjetno mu je zadišala prav hrana vnukinjine muce - Breskvice. Prav nič se nas ni bal, kar nastavljal se je fotografu. Po fotografiranju smo ga pazljivo naložili na smetišnico in odnesli v gozd za hišo.

Vir: Wikipedija

Anton Doma

JAPONSKA SVILOPREJKA

V začetku meseca septembra, ko je vročina popustila, sem se s kolesom odpravila na krajšo turo proti Rašici. Malo pred vrhom sem med počasnim poganjanjem pedal ob cesti opazila širok rumeno-rjav list. Malo zgodaj je bilo za obarvanje lista, ki bi padlo z drevesa, zato sem iz radovednosti ustavila in si list pobliže ogledala. Na moje veliko presenečenje ni šlo za drevesni list, pač pa za zelo velikega, negibnega metulja. Oklepal se je drobne bilke s trupom, obrnjenim navzgor. Ni kazal znakov življenja. Ko sem ga hotela obrniti, da bi ga bolje videla s hrbtne strani, pa se je rahlo premaknil. Da ga ne bi poškodovala, sem ga pustila na miru in hitro naredila fotko. Tako velikega metulja v naravi še nisem videla.

S pomočjo googla sem ugotovila, da gre za metulja z imenom **japonska sviloprejka ali jamamaj**. Je nočni metulj iz družine nočnih pavlinčkov. Značilno za to družino je, da imajo zakrnel rilček, samci imajo peresaste tipalnice, ki so občutljiv vohalni organ. Poleg tega imajo značilne risbe v obliki očesc na srednjih in zadnjih krilih. Iz te družine živi v Sloveniji 5 vrst nočnih pavlinčkov. S premerom kril do 15 cm je naš največji nočni pavlinček.

Johann Mach z Dolenjske je za namene svilogojstva uvozil nekaj jajčec iz Japonske, kjer je bil jamamaj zelo varovana svilogojška dragocenost. Mach je jajčeca pošiljal tudi drugim svilogojcem po Sloveniji in čez mejo. Ob gojitvi metuljev v Velikem Slatniku pod Gorjanci, v letih od leta 1867 do 1868, je nekaj bub ostalo v naravi in tako se je začel pohod metuljev po Sloveniji in Evropi. Že čez nekaj let so prve metulje opazili v več

mestih Slovenije, o čemer so poročali, kasneje tudi na Hrvaškem, v Avstriji, Italiji, na Madžarskem in drugih državah. Ker jamamaj ni preveč dober letalec, se je vrsta počasi in postopno širila.

Kokon japonske sviloprejke
foto: internetne strani

Jamamaj je ena redkih tujerodnih vrst, ki je svoj pohod po Evropi začela v Sloveniji. Vrsta sicer ni invazivna in ne povzroča gospodarske škode. Gosenice se hranijo na hrastu, bukvi, gabru, glogu, pravem kostanju in šipkih. V Sloveniji ga najdemo na nadmorskih višinah od 100-1100 m. Manjka le ob slovenski obali. Vrsta razvije eno generacijo. Samica odlaga jajčeca v vrsto na veje. Gosenice se izležejo v času brstenja listavcev. Zabubijo se v juniju, v krošnjah dreves ali podrast, v zelenem kokonu, ki ga gosenica sprede iz ene same svilene niti. Ta svila je čvrsta in kakovostna, zelo cenjena in nosi posebno ime tusa ali šantung svila, zato je bila nekoč zanimiva v svilogojstvu. Sredi poletja potem iz bube izletijo metulji: ti se ne hranijo in živijo od maščobnih zalog, ki jih nakopiči gosenica. Njihovo življenje zato traja le nekaj dni.

Nevenka Kanduč

REPA, bogato darilo narave

V mesecu oktobru sem se odpravila na sprehod okoli Gradiškega jezera, ki traja približno dobro uro. Nikoli še nisem bila

pri cerkvi sv. Marjete na Gradiškem hribu (488 m) nad jezerom, zato sem se tokrat odločila še za obisk te cerkvice. V pisnih virih je cerkev prvič omenjena leta 1510. Sv. Marjeta goduje 13. julija. Nekdaj so se kmečki ljudje obračali na to svetnico s prošnjami za pomoč pri delu na polju, o čemer pričajo številni še živi vremenski pregovori. Eden izmed njih pravi: »Če sv. Marjete dan deževalo bo, težko boš pod streho spravil seno«.

Po ogledu sem se vračala po delno krožni poti mimo domačije, ki je nedaleč stran od cerkvice. Na bližnjem ograjenem vrtu z različnimi vrtninami sem takoj zapazila nenavadno velik bel koren, ki je molel iz zemlje. V bližini sta bila mlada gospodarja in nanju sem se obrnila, da mi povesta, za kakšno rastlino gre. Povedala sta, da je to pač posebna vrsta bele repe. Tako velika in debela redkokdaj zraste, letos pa so bili očitno vremenski pogoji takšni, da se je en primerek razbohotil nad vsa pričakovanja. Zato sta tudi sklenila, da jo bosta pustila za seme za naslednjo sezono.

Po zbranih podatkih na internetnih straneh lahko povzamem, da je poreklo repe v

Sredozemlju, uporabljali so jo že stari Grki in Rimljani, danes pa jo gojijo po vsem svetu.

Najpomembnejši vrsti sta poletna in strniščna repa. Vsebuje veliko balastnih snovi, razne minerali in veliko vitamina C. Sveža mlada repa se lahko uporablja od meseca julija do septembra, kot kislja repa pa vse leto.

Gojijo več vrst repe v dveh oblikovnih skupinah. Lahko je podolgovate ali okrogle oblike. Po barvi pa je lahko bela, rumena, svetlovijoličasta in svetlorjava. Po okusu se med seboj ne razlikujejo prav dosti.

Nevenka Kanduč

MINUTKA ZA POEZIJO

Burja nad Tržaškim zalivom

*Kraška burja kakor furja
divje buta, se razburja,
tuli, suva vsepovprek,
s streh odnese kup opek*

*in xaluča fičliriču,
ki prepričano Tržiču
reče laško – Monfalkon,
vse opeke pred porton.*

**avtor poezije in fotografije:
Alenka Dobeic**

ŠALA ZA ZAKLJUČEK

PLANINSKI IZLET Z VLAKOM

Kako je bilo na planinskem izletu?

Grozno! Ko smo prišli z vlaka, smo potrebovali kar nekaj časa, da smo našli pravo gostilno, ko pa je prišel čas vrnitve, nismo več našli železniške postaje.